

Marko Frelj: *Logatec-Longaticum in rimski obrambni sistem Claustra Alpium Iuliarum: s prispevkom o bitki pri reki Frigidus (Soča) leta 394.* Logatec 2003. 84 strani, 20 barvnih slik in 50 črno-belih risb ter slik.

Publikacija, ki na kratko povzema ter problematizira tematiko rimskega obrambnega sistema *Claustra Alpium Iuliarum*, je nastala kot rezultat dolgoletnega ukvarjanja avtorja s tem območjem. Dejstvo, da sta publikacijo izdala ter založila Občina Logatec in Turistično društvo Logatec, je najverjetneje tudi razlog, da je knjiga omejenega obsega in manjšega formata.

Knjiga na žalost ni razdeljena v večje, smiselno zaključene celote, ampak avtor niza enega za drugim kratke sestavke z raznolikimi temami od rimske postaje Longaticum, zgodovine raziskav te postaje, morebitne lokacije rimske nekropole in naselja, pa vse do vojaške ureditve rimske države, obrambnega sistema alpskih zapor in načenanja različnih problemov povezanih z bitko pri Frigidu. Na koncu knjige je povzetek v angleškem jeziku.

V prvem poglavju, ki služi namesto uvoda, avtor na kratko predstavi geografsko lego Logatca, njegov strateški položaj v Logaški kotlini in na kratko oriše zgodovino poselitve od železne dobe do druge svetovne vojne. V sledečih poglavjih avtor predstavi rimsko postajo Longaticum skozi njene omembe v zgodovinskih virih (ki jih tudi natančno opiše) in razlago kontinuitete antičnega imena *Longaticum*, ki naj ne bi opredeljevala Gorenjega ali Dolenjega Logatca ampak širši geografski prostor - Logaško.

Iz območja Dolenjega Logatca poznamo antično žarno nekropolo, ki jo lahko le širše datiramo v obdobje od 1. do 4. stoletja n.š.; v Gorenjem Logatcu pa je bila najverjetneje locirana rimska naselbina avtohtonega prebivalstva, glede na skromnost stavbne arhitekture. Rimska obcestna postaja *mansio* je bila na območju Narodnega doma, Petrolove črpalke in Erkerjeve domačije potrjena z izkopavanji med leti 1989 in 2002 z izredno širokim spektrom naselbinskega gradiva (lončenina, steklo, novci, ostanki zidov) in tudi ostanki antičnega cestišča. Postaja je delovala v času 1. do 4. stoletja z dvema vmesnima prekinitvama, zabeleženima v obliki dveh plasti žganine.

V naslednjem poglavju avtor opisuje nastanek, izgradnjo ter potek obrambnega sistema *Claustra Alpium Iuliarum*. Podrobneje je opisan del obrambne linije okrog Logatca: sektor Verd-Zaplana, sektor Martinj Hrib, antično postajališče na Vodicah pod Laniščem in rimsko utrdbo na Lanišču.

Poznoantično obdobje je opisano skozi poteke velikih bitk, ki so zaznamovale zahodni del slovenskega ozemlja in bile neločljivo povezane z obrambnim sistemom *Claustra* - gre za bitke med leti 352 in 394 n.š. Po podrobnejši razčlenitvi posameznih faz bitke leta 394 Frelj prizorišče odločilnega spopada postavi na prostor med današnjim Mostom na Soči in Tolminom. Antično omembo reke *Fluvius Frigidus*, ob kateri je potekala bitka, pa poveže z današnjo reko Sočo, kar je jasno razvidno že iz naslova knjige.

V zaključku avtor poudarja pomembno vlogo obrambnega sistema *Claustra* v ozaveščanju širše javnosti in oblikovanju pozitivnega odnosa do kulturne dediščine preko organiziranih ekskurzij, interdisciplinarnih taborov in drugih izobraževalnih dejavnosti.

Ob prebiranju pričujoče publikacije se nam zastavi predvsem vprašanje, komu je knjiga prvenstveno namenjena. Z lahkotnim poljudnim jezikom in razlagami bo najbrž bolj zanimiva širši javnosti, ki jo je Frelj omenjal v zaključku. Resnejša arheološka publika bo najbrž v knjigi pogrešala pregledno kazalo, kakšno tabelo arheološkega gradiva, predvsem pa številčenje slik in fotografij ter doslednejše podnaslavljanje le-teh.

Lucija ŠOBERL

Mira Strmcnik Gulič, Slavko Ciglenečki: *Ančnikovo gradišče pri Jurišni vasi. Poznoantična in zgodnesrednjeveška naselbina na Pohorju / Late antique and early medieval settlement on Pohorje.* Zavod za kulturo, Slovenska Bistrica 2003. 54 fotografij, 4 načrti, 6 tabel.

Že sam podnaslov pričujoče knjižice obeta nekoliko drugačno, jezikovno razširjeno predstavitev arheološkega najdišča, ki leži nad Bistriškim šumom, na južnih obronkih Pohorja, z neverjetnim razgledom na spodaj ležečo ravnino Dravskega polja in bližnje hribe, na katerih so v obravnavanem času prav tako zrasla poznoantična pribežališča za prebivalce okoliških antičnih mest.

Vzporedno slovenskemu besedilu sledi angleški prevod.

V predgovoru g. Gradišnika, direktorja Zavoda za kulturo Slovenska Bistrica, ki je omogočil izdajo pričujoče knjige, je mogoče zaslediti angažiranost občine za ožvitev naselbine na Pohorju ter željo nadaljevati arheološko delo, saj se zaveda pomembnosti kulturnega spomenika. Take vzpodbude in pripravljenost na sodelovanje so vredne pohvale.

Avtorja začneta s krajšim uvodom, v katerem opišeta geografske značilnosti tega dela Pohorja in ljudsko izročilo o kači, ki čuva krono. Sledi zgodovina raziskav vse od prvih omemb najdišča leta 1912 (W. Schmidt) pa do leta 1981, ko je S. Pahič zastavil na najdišču prvo sondo in z materialom, najdenim v njej, postojanko opredelil kot poznoantično. Leta 1984 je najdišču (pre)veliko škodo prizadejal lastnik zemljišča, ki je s strojnim posegom v naselbino močno poškodoval njen osrednji del (do takrat je namreč na njeni zahodni strani stal še odlično ohranjen obrambni zid). Vendar pa je to dejanje vzpodbudilo vsakoletna izkopavanja, ki so se vsako leto odvijala preko mladinskih raziskovalnih taborov (v izvedbi ZVKD OE Maribor ter ZOTKS, Gibanje znanost mladini). V dosedanjih akcijah so odkrili severni, jugovzhodni ter celotni južni del naselbine ob obzidju.

Nadaljnji oris te utrjene naselbine vsebuje opis obrambnega sistema - obzidje široko od 1,4-1,8 m, dalje severnega dela naselbine, v katerem je verjetno stal objekt vezan na kovaštvo in predelavo rude, ter zgradb 1-6, razvrščenih ob južnem delu obzidja. Morda bi bilo na tem mestu vredno omeniti, da se pojavlja tako lesena arhitektura (objekti 1, 4, 5, 6 - ugotovljena kovaška dejavnost) kot tudi zidane zgradbe (objekta 2 in 3 - požgan v napadu?). Pri večini objektov je bilo mogoče določiti dve gradbeni fazi (npr. objekt 5).

V poglavju Drobne najdbe dobimo vpogled v izkopano gradivo. Tako kot na večini najdišč, je tudi tu najštevilčnejše zastopana lončenina - lonci, skleda in čaše. Izpostavljeni so kvalitetnejše izdelani primeri lončenine, kot npr. vrča iz sive, fino žgane gline z glajenim ornamentom, značilna za pozno 4. in prvo pol. 5. st., fragmenti keramike, ki jo imenujemo *terra sigillata chiara*, prav tako iz tega časovnega obdobja, ter glazirana posoda. Posebnost in/oz. zanimivost tega najdišča so fragmenti grobe lončenine, ki pripadajo slovanskemu obdobju in imajo svoje analogije na bližnjih najdiščih tega časa, ter uvrščajo naselbino med pribežališča, ki so jih ponovno uporabili še v 8. in 9. stoletju. Predstavljeno je še steklo, posamični kosi nakita ter redki *millefiori* jagodi (datirani v slovansko obdobje). Vendar Ančnikovo gradišče ni skoparilo z najdbami - leta 1984 in 1995 sta bila najdena dva bronasta kipca Merkurja in Apolona, žal brez spremljajočega arheološkega konteksta. Pomembno je tudi na postojanki odkrito železno poljedelsko in obrtniško orodje ter orožje (predvsem puščice).

V poglavju "Ančnikovo gradišče v času in prostoru" avtorja predstavita dve fazi poselitve - prvo, poznoantično, od 4. do prve pol. 5. st., ter drugo, slovansko, okvirno datirano od druge polovice 8. do 9. st. Naštejeta analogije v ožjem prostoru, ki imajo podobno stratigrafsko sekvenco poselitve, Brinjevo goro, Zbelovsko goro ter Svete gore. Še enkrat opozorita na pomemben aspekt postojanke, namreč njeno strateško lego. Za